

Юлія Бугель

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ З КЛІЄНТАМИ

Однією з основних економічних функцій банків є надання кредитів, яке здійснюється для фінансування споживчих та інвестиційних цілей підприємницьких фірм, фізичних осіб і державних організацій. Від того наскільки добре банки реалізують свої кредитні функції, залежить економічне становище регіонів, які вони обслуговують, оскільки банківські кредити сприяють появі нових підприємств і збільшенню числа робочих місць у цих регіонах та забезпечують їхню економічну життєздатність.

Оскільки, розмір кредитного продукту банку залежить не тільки від обсягу його власних коштів а й від залучених ресурсів, то у сучасній ринковій системі торгувати великим обсягом коштів можна лише тоді, коли банк додатково залучив кошти своїх клієнтів. Оскільки банк залучає ресурси не для себе, а для інших, то обсяг кредитного продукту стає тим вищим, чим більша маса акумульованих ним на засадах повернення коштів.

Отже, процес формування ринкових відносин в економіці України об'єктивно обумовлює необхідність підвищення ролі банківського кредиту.

Згідно "Положення про кредитування", кредит – це позичковий капітал банку у грошовій формі та в банківських металах, що передається у тимчасове користування на умовах забезпеченості, повернення, строковості, платності та цільового характеру використання. Існування кредитних відносин передбачає, з одного боку, тимчасово вільні грошові капітали, власники, яких готові відступити їх на певний термін під відсоток, а з іншого боку — позичальників, які бажають тимчасово використовувати їх у своїй виробничій діяльності.

Основоположниками натуралістичної теорії кредиту були класики політичної економії А.Сміт, Д.Рікардо, А.Тюрго, Дж.Міль. Дана теорія трактує сутність кредиту з позиції його ролі в забезпеченні руху реального капіталу в натурально-речовій формі. При цьому натуралістична теорія недооцінює відносної самостійності руху грошового капіталу і його впливу через кредит на розвиток суспільного виробництва. Погляди на кредит класиків політекономії розвивали і такі відомі економісти, як К.Маркс, Ж.Сей, А.Вагнер, А.Маршалл та ін.

Також у низці деяких праць кредит характеризується без будь-якої констатації щодо економічних відносин та відносин загалом. Зокрема, відомий німецький економіст В.Лексис під кредитом розуміє "...довіра, якою користується особа, яка взяла на себе зобов'язання майбутнього платежу, з боку особи, яка має право на цей платіж, - тобто довіра, яку позикодавач надає боржнику" [3:5].

На наш погляд, кредит – це частка економічних відносин між кредитором і позичальником у формі руху позичкового капіталу, що виникають під час одержання позики, користування нею та її повернення.

Кредит, обслуговуючи кругообіг коштів, бере участь у розподілі валового продукту. Без функціонування кредиту неможливий був би перерозподільчий процес [4:6]. Також він є важливою категорією ринкової економіки, що відображає реальні зв'язки і відносини економічного життя суспільства. Він є вагомим важелем у стимулюванні розвитку виробництва. За його допомогою прискорюється процес обігу капіталу як на макро-, так і на мікроекономічному рівні. Опосередковуючи всі стадії відтворювального процесу, кредит сприяє досягненню вищої рентабельності виробництва і прибутковості капіталу [1].

Кредит здатний здійснювати активний вплив на обсяг і структуру грошової маси, платіжного обороту, швидкості обігу грошей. Створюючи різні форми безготівкових грошей, він може забезпечити в період переходу України до ринку створення бази для прискореного розвитку безготівкових розрахунків, впровадження їх нових способів. Все це буде сприяти економії витрат обігу і підвищенню ефективності суспільного відтворення в цілому.

Об'єктивна необхідність кредиту зумовлена також комерційною організацією управління підприємством в умовах ринку, коли на кожному підприємстві в процес безперервного кругообігу індивідуального капіталу виникає потреба в додаткових коштах або, навпаки, тимчасово вивільняються ресурси. За допомогою кредитного механізму ці коливання гнучко регулюються, і підприємства отримують кошти, потрібні їм для нормальної роботи. Але, при цьому, слід зосередити увагу на те, що в міру просування до ринку позичковий капітал має направлятися в ті сфери діяльності, які забезпечують отримання високого рівня прибутку, що досягається головним чином у випадку, коли банк позичає кошти високоефективним підприємствам, продукція яких користується стійким попитом на ринку, тобто рентабельним галузям чи підприємствам. Регулюючи доступ позичальників на кредитний ринок, надаючи урядові гарантії і пільги, держава орієнтує банки на переважне кредитування тих підприємств і галузей, діяльність яких відповідає задачам здійснення загальнонаціональних програм соціально - економічного розвитку.

Таким чином, позичковий капітал повинен зосереджуватись у найбільш пріоритетних сферах економічної діяльності, що в свою чергу дасть змогу здійснити переорієнтацію виробництва й стабілізувати економіку.

В умовах розвитку та становлення ринкових відносин в Україні для вирішення питання удосконалення процесу кредитування суб'єктів підприємницької діяльності, впровадження ролі та значення кредиту у формуванні обігових коштів підприємств, комерційним банкам України слід зосередити увагу на вдосконаленні системи кредитування, встановленні повноцінних партнерських відносин між учасниками кредитної угоди; розробці нових форм і методів кредитування; вдосконаленні технології видачі та погашення банківських позичок.

В Україні 17.06.92 р. Верховна Рада прийняла постанову "Про застосування векселів у господарському обороті України", згідно з якою вводиться вексельний обіг з використанням простого і переказного векселя.

Але для широкого використання векселів у розрахунках необхідна стабільність економічних відносин, висока довіра їхніх суб'єктів один до одного, високий рівень розвитку вексельного права. А в Україні всі ці умови тільки починають формуватися, що стримує розвиток вексельного обігу, призводить до використання векселів для незаконних операцій. При введенні вексельного обігу в державі необхідно враховувати, що відхилення від вимог вексельної дисципліни негативно відіб'ється на стані всього народного господарства. У зв'язку з цим важливим чинником є розвиток інформаційної бази Національного банку, тобто проведення в каталозі протестів реєстрації усіх без винятку опротестованих векселів, створення комп'ютерної бази даних і т. д..

Використання акцептних і авальних кредитів банками України дозволило б значною мірою вирішити проблему неплатежів. Тому ці види кредитних операцій є перспективними і заслуговують активного впровадження та вдосконалення в банківську практику.

Особливу увагу слід приділити розвитку споживчого кредитування. У розвинутих країнах цей вид кредиту виконує подвійну економічну функцію: збільшує поточний платоспроможний попит населення і прискорює реалізацію товарів і послуг.

На сьогоднішній день перспективною для України є технологія пільгового кредитування житлового будівництва, що ефективно діють у країнах Західної Європи. Основна ідея цієї програми - мобілізація вільних коштів населення на будівництво і придбання житла в межах спеціалізованих банківських інститутів, основне завдання яких — залучення цільових житлобудівних вкладів громадян та надання цільових житлобудівних позикових послуг і технології іпотечного кредитування.

Але ці технології можуть успішно функціонувати за умови фінансової стабільності, рівні інфляції не вище 25-30% на рік і за умови сприяння з боку держави — у формі фінансової допомоги (податкові пільги) і у формі законодавчого регулювання та гарантій з боку держави.

Основною перешкодою для впровадження подібних систем пільгового кредитування є відставання реальних доходів громадян від зростання цін на житло, тобто без обов'язкової індексації вкладів і позичок дана система може стати нежиттєздатною.

Активно розвивається в Україні і ринок пластикових карток, проводиться робота з використання нових платіжних систем. Банки України стають повноправними членами міжнародної платіжної системи VISA International, Europay International. Ряд банків уже сьогодні здійснюють реалізацію локальних проектів на базі карток Cirrus\ Maestro, Visa Electron ("Аваль", Перший Український міжнародний банк, Укресімбанк, Промінвестбанк, Приватбанк, Правексбанк, Легбанк), що сприяє створенню необхідної інфраструктури для обслуговування цих карток в Україні.

Важливим напрямком в розвитку картокового бізнесу є функціонування карток у режимі кредитних, оскільки емітовані українськими банками пластикові картки в основному дебетові — тобто такі, що передбачають внесення клієнтом на свій картоковий рахунок певної суми, якою і може розпоряджатися утримувач картки. Кредитна ж картка надає право її користувачу одержати кредит, у межах якого можна здійснювати покупки, оплачувати надані послуги. За надання такого кредиту банк стягує певні відсотки.

Лізинг на ринку фінансових послуг України заявив про себе нещодавно. Чинним законодавством України банківським установам надане право на здійснення лізингових операцій. Особливий інтерес виявляється до лізингу підприємствами агропромислового сектора. Лізинг, будучи альтернативою інвестиційному кредитуванню, забезпечує вищий рівень надійності і доходності, дає змогу розширити коло клієнтів. Лізингова схема дозволяє банкам: здійснювати пряме фінансування і брати участь у реалізації торговельної угоди щодо придбання об'єкта лізингу, що запобігає нецільовому використанню кредитних ресурсів; дає можливість впливати на розробку інвестиційного проекту; зберігати усі права власника на передане в лізинг майно.

Існує два специфічних напрямки використання лізингу банками: для реструктуризації проблемних кредитів і прискорення реалізації заставного майна, яким забезпечені "погані" борги; застосування лізингу для фінансування власних потреб у новій техніці та банківському устаткуванні. Маючи дефіцит власних коштів, банки знаходять у застосуванні лізингової схеми ефективний спосіб прискорення свого технічного розвитку. Банк і його дочірня лізингова компанія здійснюють послідовне взаємне фінансування за такою схемою: банк кредитує лізингову компанію на купівлю необхідного устаткування, а потім лізингова компанія передає банкові устаткування на умовах фінансового лізингу. Ефективність цієї угоди залежить від співвідношення між розміром додаткового доходу, одержуваного банком від своєчасної модернізації свого виробництва, і суми процентного доходу, яку банк не одержить через некомерційне відволікання частини кредитних ресурсів на фінансування такої угоди. У більшості випадків придбання банками техніки за цією схемою економічно вигідне.

Найбільш доцільним і вигіднішим лізинг є для новостворених підприємств та підприємств, які не мають високоліквідних активів. До цієї категорії належать насамперед підприємства агропромислового комплексу. Тому лізинг як інструмент фінансування сільського господарства набуває сьогодні особливо важливого значення.

1. Подальший розвиток та вдосконалення системи кредитування в Україні передбачає:

2. Подальше вдосконалення всіх аспектів кредитної діяльності й оптимізація організаційної структури з метою забезпечення якісно нової системи управління банківською установою;

3. Застосування комплексного програмно - цільового підходу до планування діяльності банку;
4. Оптимізація кредитних вкладень за рівнем галузевого ризику з урахуванням потенційної ефективності;
5. Збільшення обсягів та видів кредитування з метою покращення якості кредитного портфеля і підвищення дохідності від здійснення кредитних операцій;
6. Поліпшення маркетингової діяльності, передусім, шляхом встановлення оптимальних кредитних ставок та залучення нових позичальників.
7. Диверсифікацію діяльності банківських установ і підвищення рівня обслуговування клієнтів. Для цього необхідно: розвивати іпотечний кредит, у тому числі на житлове будівництво; впроваджувати фінансовий лізинг; розвивати факторингові операції; розвивати розрахунки за допомогою векселів і кредитних карток.

Ефективність кредитування, на наш погляд, можна підвищити за рахунок використання "комбінованої" форми кредитування, яка передбачає одночасне застосування вексельного, акцептного, авального, споживчого та інших видів кредитів. Така форма надасть право вибору клієнту щодо форм кредитування, а також можливість одночасно використовувати переваги різних видів кредитування, що в свою чергу буде сприяти дотриманню принципів кредитування та зниженню ризику взаємовідносин банків з клієнтами.

Література

1.Буряк П. Активізація діяльності банків у розвитку інвестиційних процесів в економіці України// Персонал: Спецвипуск.-1998.-С.182-186. 2.Дзюблюк О. Проблеми підвищення ефективності кредитних операцій комерційного банку// Вісник НБУ.-1998.-№9.-С.55. 3.Лексик В. Кредит и банки/ Пер. с нем.-М.: Перспектива, 1994. 4.Пересада А.А., Майорова Т.В. Інвестиційне кредитування: Навч. посіб. – К., 2002.

Анотація

У даній статті розглядаються підходи щодо визначення суті та ролі кредиту. Розглянуто напрямки вдосконалення кредитування в Україні.

Annotation

The approaches towards definitions of the credit essence are characterized. Considers the directions of improving the crediting of business in Ukraine.

УДК 336.711.62; 336.747.1